

**PREVENCE V OBLASTI PREVENCE
ŠIKANY A KYBERŠIKANY
U ŽÁKŮ SE SVP**

autorka

PhDr. Renáta Ševčíková

žadatel

Českomoravská vzdělávací, s.r.o.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Projekt: Vzdělávání napříč KHK

Prevence v oblasti prevence šikany a kyberšikany u žáků se SVP

Autorka: PhDr. Renáta Ševčíková

Žadatel: Českomoravská vzdělávací, s.r.o.

Obsah:

Úvod

1. Šikana
2. Kyberšikana
3. Druhy a projevy kyberšikany
4. Co můžeme udělat pro prevenci
5. Prevence ve škole
6. Šikana a Česká školní inspekce
7. Literatura a užitečné odkazy
8. Přílohy

Úvod

V poslední době nastal opravdový boom v oblasti informačních komunikačních technologií (mobilní telefony a internet). Tyto technologie nám nabízí obrovské možnosti a podstatně ulehčují náš život. Ovšem je třeba si uvědomit, že s sebou přináší také četná rizika. Technologie se totiž mohou stát mocnou zbraní, kterou může někdo obrátit proti nám. Jedním z rizik, které nám hrozí, je kybernetická šikana, tzv. kyberšikana.

Internet si u nás získává stále větší a větší oblibu nejen u dospělých, ale také u dětí, které u počítače mnohdy vydrží celé hodiny. Podle statistik děti nejen hrají hry, ale také stahují hudbu, programy, posílají pohlednice, zakládají si stránky, čtou časopisy, dělají si domácí úkoly, občas navštíví aukční servery. Dospívající pak nacházejí výrazné zálibení v online komunikaci, chatech, instant messengerech apod.

Máme ale jako dospělí přehled o tom, co přesně děti na internetu dělají a k čemu služby internetu používají?

Problematika nebezpečných komunikačních jevů je relativně „nová“. V médiích se jen zřídka kdy mihne nějaká velmi závažná kauza, která měla destruuující dopad na oběť. Bohužel teprve na základě těchto kauz společnost začíná uvažovat o nějakých systémových opatřeních, jako je např. úprava legislativy.

Prevenci se v tomto smyslu věnuje jen malá pozornost, protože mnohdy nejsou zainteresované strany (rodiče, škola) se situací vůbec seznámeny – těch málo medializovaných případů prostě nestačí.

Šikana

Šikana ve škole není novinkou, je patrně stejně stará jako škola sama. Vědecká diskuse o šikaně však započala až v roce 1969 ve Skandinávii a až na konci osmdesátých let 20. století byly publikovány výzkumy i jinde ve světě (Velká Británie, USA, Austrálie, Japonsko, Nizozemsko, Kanada). Impulzem byly alarmující znaky, které vykazují šikanování dnešní doby. Dochází k nárůstu počtu případů šikany, nárůstu brutality a rafinovanosti a naopak klesá věk aktérů šikanování. Nově se objevuje fenomén „šikanovaného učitele“.

Definice šikany

Šikana (z německého *Schikane*) označuje fyzické i psychické omezování či týrání jedince v kolektivu. Dochází k ní ve všech skupinách věkových i sociálních. Setkat se s ní můžeme v jakémkoliv typu škol a školských zařízeních, v armádě, sportovním klubu, ve vězení, ale i v rodině (zaměřena na neoblíbené dítě) či v zaměstnání (podle toho, zda je původcem kolega či nadřízený, mluvíme o mobbingu nebo bossingu).

Slovo šikana má původ také ve francouzském „chicane“, což znamená „zlomyslné obtěžování, týrání, sužování, pronásledování, byrokratické lpění na literě předpisů, například vůči podřízeným nebo vůči občanům, od nichž šikanující úředníci zbytečně vyžadují nová a nová potvrzení a razítka, nechávají je pro nic za nic čekat atd.“ Někdy bývá jako „šikana“ označováno také byrokratické obtěžování a omezování. V přeneseném smyslu se pak slovo používá pro označení jakéhokoliv omezování slabších subjektů silnějšími.

Variety šikany jsou velmi různé, stejně jako metody, kterými je prováděna. Zpravidla má agresor nad obětí fyzickou či početní převahu. V tomto významu se slovo šikana uplatňuje právě v souvislosti se zneužíváním moci a obtěžováním v byrokratických systémech. Šikanovat tak mohou např. státní úředníci nebo policisté.

Dnes je však častěji používáno jako synonymum pro psychotraumatizaci ve skupině, je označením pro opakované týrání, zotročování, ponižování nebo omezování jedince nebo skupiny jiným jedincem nebo skupinou prostřednictvím agrese či manipulace. Následky šikany si do dalšího života odnášejí všichni zúčastnění, největší dopad má ale pochopitelně na oběť.

Ministerstvo školství šikanu definuje v metodickém pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy následovně:

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků.

Výskyt šikany

Ve své zárodečné formě je šikana přítomna prakticky na všech školách.

Výzkum z roku 2001 provedený na 66 základních školách, při němž bylo osloveno přes 6000 žáků, přinesl šokující výsledky: na 2. stupni ZŠ je šikanováno 41% žáků. Šikanování většinou neprobíhá cestou ze školy či do školy tzv. na ulici, nýbrž v prostorách školy (v šatnách, na záchodcích a všude jinde, kde jsou děti bez dozoru). Problémem statistického zachycení šikany je její skrytost, nechota některých učitelů a ředitelů přiznat výskyt šikany, ale i rozdílné chápání toho, jaké chování už je možné za šikanu považovat.

Šikana se nevyhýbá ani středním školám, může se objevit i na vysokých (koleje). Výraznější je na učilištích. V poslední době odborníci zjišťují posun ve výskytu u dětí a žáků stále nižších věkových kategorií. Ve všech případech však šikana snižuje, pokud přímo neznemožňuje, pedagogické působení školy. Výchovný i vzdělávací efekt je v takových skupinách minimální.

V 90. letech 20. století se v Česku nově objevila šikana motivovaná sociálně-ekonomickými rozdíly mezi žáky a jejich rodinami. Tyto rozdíly se projevují např. v oblečení či v mobilních telefonech, a jsou agresorům vítaným nástrojem, jak zasáhnout oběť na citlivém místě. V zavedení školních uniforem pak někteří vidí způsob, jak utlumit viditelnost sociálně-ekonomických rozdílů mezi dětmi.

Vnější znaky

Definice šikany jako „opakovaného týrání, zotročování, ponižování nebo omezování jedince nebo skupiny jiným jedincem nebo skupinou prostřednictvím agrese či manipulace“ se opírá právě o vnější znaky šikanování.

Charakteristické vnější rysy šikany jsou:

- záměrnost jednání;
- nepoměr sil mezi agresorem a obětí (zpravidla vlastní fyzická síla, početní převaha agresorů; psychická převaha nad méně odolným jedincem);
- samoučelnost agrese, šikanujícímu nejde primárně o dosažení konkrétního cíle, zisku (sama agrese je původním a hlavním cílem šikany, protože je nejmarkantnějším stvrzením převahy útočníka, proto mu poskytuje nezastupitelné uspokojení);
- její opakování (jednorázovou agresí je možné považovat za šikanu v případě, že se agresor a oběť již znovu nesetkali)

Šikanu je možné členit dle následujících kritérií:

- „viditelnost“ šikany – šikanování zjevné (fyzické útoky, psychické ponižování, vydírání) a skryté (vyloučení ze skupiny), Kolář mluví o šikaně přímé a nepřímé, obsahově je však oboje dělení velmi blízké;
- míra nutné aktivity oběti – pasivní snášení útoků a nedobrovolné vykonávání příkazů agresora;
- forma útoku – fyzické nebo verbální šikanování, dále i ničení a odcizování osobních věcí.

Kritéria dělení umožňují klasifikovat různé typy šikany. Znalost variant a typologie usnadňuje „lěčení“ i odhalení signálů, které šikanovaný dává svému okolí.

Tradiční křtící rituály zacházení s nováčky nejsou šikanou v pravém slova smyslu. Od šikany jako takové se odlišují tím, že „slouží spíše zábavě, jsou jednorázové, oběť je podstupuje

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

dobrovolně, ví, že jde o zkoušku, vše se řídí pravidly a zvykovým právem“. Vhodnější je tedy patrně označení „praktiky blízké šikaně“.

Vztah oběti a agresora

Vztah, který se vytvoří mezi agresorem a obětí, může být až překvapivě silný. Příčinu je možné hledat v absenci citových vztahů, které jedinec substituuje intenzivním vztahem navázaným skrze šikanu, nebo v závislosti ne nepodobné závislosti drogové. V druhém případě vznikne u šikanujícího „návyk“, který musí uspokojovat stále většími dávkami. U oběti naproti tomu může pod tlakem šikany dojít k identifikaci s agresorem. V souvislosti s tím můžeme mluvit o vzniku „pseudosvědění“, které šikanovaného kárá za negativní myšlenky o šikanujícím. To jsou jedny z důvodů, proč je velmi nevhodné konfrontovat oběť s agresorem či je jen společně vyslyšet. Oběť se při pohledu na svůj „vzor“ může agresora zastávat, nechce ho podrazit, často odvolává svá předchozí svědectví a případ před agresorem zlehčuje.

Vývoj

Na šikanu je možné nahlížet jako na onemocnění skupiny. Pojem psychotraumatizace ve skupině ukazuje, že se nejedná jen o vztah mezi agresorem a obětí, nýbrž že jde o infekci, která postihla vztahy v celé skupině. Vývoj této choroby pak postupuje od prvotního ostrakismu, přes počátky systematizace a vytvoření jádra šikanujících, až po fázi, kdy normy agresorů přijímají či respektují všichni členové skupiny, páni i otroci, a kdy je možné mluvit o dokonalé šikaně. Poslední fáze mohou být provázeny zapojením šikany do oficiální struktury příslušné instituce (především věznice či armáda, ale i školská zařízení a u mobbingu pracoviště). V takových případech pak šikanující představují „příkladné“ členy kolektivu, kterých se instituce mnohdy zastává.

Znalost vývojových stádií je podmínkou pro úspěšnou léčbu. Aplikace nevhodných metod pro konkrétní fázi nebo náprava založená pouze na odstraňování vnějších znaků může vést ke zhoršení situace a k prohloubení šikany.

Příčiny

Příčiny nárůstu agrese (tedy i šikany) je možné vidět v rychle se měnících životních podmínkách, v absenci požadavku na neagresivní chování i v obecné krizi autority. V takovém prostředí pak skupinová dynamika může vést k agresi projevované například šikanou.

Nejsilnějším faktorem, který ovlivňuje vznik šikany, jsou osobnostní charakteristiky členů skupiny. Podstatná je také osobnost autority, pod kterou skupina spadá, např. nadřízený, učitel, rodič. Nevhodné chování autority může být dokonce impulzem ke vzniku šikany nebo jejím podpůrným faktorem. Pouze ve strukturách, v nichž je šikana tradicí (armáda, vězení, ale i školská zařízení, v nichž není šikana dlouhodobě řešena), ustupuje profil osobnosti do pozadí. Šikana se objevuje převážně tam, kde je kolektiv uzavřeným celkem, z něhož nelze kdykoliv beztrápně vystoupit (škola, vojna, vězení).

Charakteristika aktérů

Agresori bývají starší, fyzicky vyspělejší jedinci nebo skupina disponující početní převahou. Šikanující mnohdy pochází z prostředí, kde je agrese prostředkem jednání. K šikanování ho často vede vlastní zakomplexovanost, nedostatek sebevědomí a nejistota. K oběti bývá bezohledný a mnohdy ji považuje za méněcennou.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Oběti bývá často jedinec, který se nějak odlišuje. Spektrum odlišností je velké, nejčastěji jsou šikanováni jedinci handicapovaní vzhledově, sociálně či fyzicky, lidé úzkostní, plaší, či ti, kteří se odlišují rasově, národnostně, vyznáním nebo chováním. Stejně tak se může oběti stát nový člen skupiny (nový žák, spolupracovník).

Šikanující i šikanovaní mají některé společné rysy. Mají horší výsledky (ve škole, v práci), jsou v kolektivu méně oblíbeni, mívají nižší sebevědomí a častěji zakoušejí problémy v rodině. V jedné osobě se také může spojovat role oběti a agresora. U těchto tzv. „agresivních obětí“ jsou ještě umocněny negativní důsledky šikany ve srovnání s jednoznačnými oběťmi či jednoznačnými agresory.

Formy

Formu ovlivňuje jednak věk účastníků (u dětí jsou praktiky mírnější než u mladistvých), pohlaví (u mužů je typičtější fyzická forma, u žen psychická a šikanování ženami je obecně méně častější). Nejkrutější formy šikanování se objevují tam, kde je oběť nucena pobývat společně s agresorem na jednom místě (školní zájezdy, internáty, výchovné ústavy, věznice apod.).

Mezi formy šikany patří ignorování oběti, její izolace, pomlouvání a zesměšňování (snižování pozice v kolektivu), ale i vyhrožování, udílení násilných a manipulativních příkazů a vydírání. Dále sem řadíme krádeže věcí, jejich poškozování a nedovolenou manipulaci s nimi. V neposlední řadě jde o praktiky fyzického násilí, a to i za použití zbraní. Nelze pominout ani šikanu se sexuálním podtextem, ta sahá od verbálního obtěžování až k pohlavnímu zneužívání a znásilnění.

Šikana se může objevit kdekoliv, podmínky jejího vzniku nejsou totiž nijak neobvyklé. V každé skupině se najdou jedinci, kteří jsou méně oblíbeni a vlivní. Kolář ve své knize *Bolest šikanování* uvádí třístránkový „reprezentativní přehled konkrétních typů a forem agrese a manipulací“, které zaznamenal při šetření a nápravě učňovských šikan ve své poradenské praxi.

Stádia šikany (podle Koláře 1997)

1. stupeň (mírné, převážně psychické formy násilí)
Okrajový člen skupiny se necítí dobře, ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky a dělají na jeho účet drobné legrácky.

2. stupeň (fyzická agrese a přitvrzování manipulace)

Existuje více důvodů pro postoupení do druhého stádia. Jedna z možností je odreagování žáků prostřednictvím nejslabšího jedince, který funguje jako ventil. Druhá možnost může nastat na školních zájezdech, kdy nejslabší slouží jako oživení programu. Třetí možnost nastane, když se ve třídě sejde více agresivních jedinců, kteří prostřednictvím násilí uspokojují své potřeby. Při bití a týrání zažívají jedinci pocit moci, který prolomí poslední zábrany.

Ovšem ani v tomto stupni nemusí šikana vypuknout. V případě, že ve třídě existuje soudržnost, kamarádské vztahy a převažují pozitivní mravní hodnoty, kdy žáci mají zásadně negativní postoje k násilí a ubližování slabším, pokusy o šikanování neuspějí.

3. stupeň (klíčový moment – vytvoření jádra)

V tomto stupni se vytvoří skupinka agresorů, tzv. úderné jádro, které nyní již spolupracuje systematicky. Skupina je nyní rozdělena na řadu podskupin bojujících o vliv. Jestliže se do této doby nezformuje silná pozitivní podskupina, která bude alespoň rovnocenným partnerem podskupině tyranů, tažení tyranů za moci může nerušeně pokračovat.

4. stupeň (většina přijímá normy agresorů)

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Nyní jsou normy agresorů přijaty, většina je považuje za nepsané zákony. Kolář (1997) varuje, že v této fázi se i mírní a ukáznění žáci začnou chovat krutě, týrat spolužáka a dokonce u toho pociťovat uspokojení.

5. stupeň (totalita neboli dokonalá šikana)

V poslední fázi dochází nastolení totalitní ideologie šikanování. Žáci jsou rozděleni na dvě skupiny lidí – na agresory a na oběti. Agresori využívají vše, co lze zužitkovat, od materiálních věcí až po školní znalosti. Agresori ztrácí veškeré zábrany, chtějí pouze provádět násilí, které považují za normální, dokonce za legraci. Tento nejvyšší stupeň je příznačný spíše pro šikany ve věznicích, vojenském prostředí a výchovných ústavech pro mládež. V mírnější podobě se však vyskytuje i ve školách.

Dopad na zúčastněné

Jak bylo zmíněno výše, šikanování se týká všech členů skupiny, v níž k ní dochází. Šikanování proto negativně postihuje oběť, ale i agresora a ostatní členy skupiny. Zasáhnout však může i jedince stojícího mimo skupinu, například rodiče šikanovaného.

U agresorů dochází k upevňování antisociálních postojů. Odnášejí si zkušenost, že agresivní chování je možné využívat k osobnímu prospěchu. V dalším životě pak mají častěji problémy se zákonem. Ostatní členové kolektivu („přihlížející“) přijímají názor, že společnost není schopna zajistit bezpečnost některým jedincům a že porušování mravních i zákonných norem není trestáno. V budoucnu se pak při setkání s porušováním norem chovají pasivně nebo se takového porušování mohou sami dopouštět.

Oběti šikany trpí pochopitelně nejvíce. Potíže, které se u nich objevují, je možné zahrnout mezi posttraumatické stresové poruchy. U šikanovaných jedinců dochází ke zhoršení pracovních výsledků (školního prospěchu) a častější absenci v zaměstnání či záškoláctví. Klesá jejich sebevědomí a sebehodnocení, mají problém s navazováním vztahů. Dostávají se i tzv. *kumulovaný efekt*, oběť získává pocit, že není v pořádku a šikanování si zaslouží. Deprese a apatie může šikanovaný řešit útekem k drogám a alkoholu. V závažnějších případech může přistoupit i k pokusu o sebevraždu. Podobně jako u ostatních členů skupiny také u obětí šikany roste pravděpodobnost, že se v budoucnu budou dopouštět neetického chování a násilí.

Příklad fyzického násilí

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Kyberšikana

Novým fenoménem je kyberšikana. Ta využívá možností, které jí poskytují moderní technologie, jako jsou mobilní telefony, fotoaparáty, kamery a internet. Příkladem může být nahrání ponižující situace na mobilní telefon a její rozesílání ve formě MMS či přes internet. Jde pak o „dovršení“ klasické šikany. Jiným odvětvím kyberšikany je terorizování jiných pomocí e-mailových zpráv, blogů atd. Problémem však je, že děti a mladí lidé za těmito projevy šikany vůbec nemusí vidět. A protože nepoznají, že se jedná o šikany, neví, jak se s ní vypořádat. Cítí se osamělé a mají mít pocit, že lidé kolem nich jejich problém nepochopí. Naším úkolem je zaměřit se jak na prevenci, tak i na to, aby se oběti kyberšikany naučily tyto problémy řešit. Je velmi důležité začít se této problematice věnovat, protože oběti kyberšikany neustále přibývá a terčem kyberšikany se stalo už 22 % mladých lidí (11-16 let, Londýn).

Definice

Kyberšikanu definujeme jako zneužití ICT technologií, zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně vyvést z rovnováhy.

Druhy kyberšikany

Kybergrooming,
 Stalking a kyberstalking,
 Sexting

Rozdíl mezi šikanou a kyberšikanou

Anonymita

Kdykoliv

Kdekoliv

Kdokoliv

Na kohokoliv

Dopad na oběť znásobuje okolí

Velmi složité hledání pachatele

Současné důvody vytváření sociálního prostředí vhodného pro šikany

Agresivita sociálního prostředí
 Současná škola je „technologické muzeum“
 Vyvíjející se společnost a technika
 Akcelerace vývoje dětí
 Přijímání žáků do středních škol

Postavení učitele

Právní vědomí žáků a jejich rodičů

Rizika virtuální komunikace

- Publikování
- Krádež identity
- Napadání
- Izolace
- Obtěžování
- Vydírání
- Cíl je poškodit

Výskyt

Téměř polovina dětí vystavena šikaně

Nejčastější oběť 11-17 r.

Častější útočník je chlapec

31% dětí shlédlo video zesměšňující učitele

44% dětí nezná pojem kyberšikana

40% se svěří kamarádům

78% agresorů je ze stejné školy

Druhy a projevy kyberšikany

Kybergrooming

Za kybergrooming považujeme chování internetových uživatelů, které má v dítěti vyvolat falešnou důvěru a připravit je na schůzku v reálném světě, jejímž cílem je oběť pohlavně zneužít. Na jednu stranu bývá záměrem kybergroomerů sex spíše než opravdová láska a mnohdy jsou do kybergroomingu ponořeni víc než jejich oběť. Každé ze svých obětí však často tvrdí, že jde o milující vztah.

Spřátelit se na internetu, v online prostředí, je určitě pro mnoho mladých lidí, ať už zletilých či nezletilých, skvělá představa a často i výzva. Na online přátele nemusíte čekat, nemusíte dokonce ani nikam chodit, stačí se jen z pohodlí vašeho domova připojit k internetu, vstoupit do chatovací místnosti a přidat se k chatu s lidmi, které máte rádi a kteří, zdá se!, mají rádi vás.

Bohužel, v několika málo případech si mladí uživatelé mysleli, že potkali přes internet někoho opravdu mimořádného, ale ve skutečnosti to byl dospělý člověk se sexuálními úmysly právě vůči těmto mladým lidem. Tito dospělí jedinci se zaměřují na děti a mladistvé za účelem setkání se ve skutečném světě. Využívají k tomu uměle vytvořený pocit, že jsou mladí milováni, že je má někdo rád, a na základě toho se jistě budou chtít s dospělým setkat i v reálném prostředí.

Není vůbec jednoduché tyto lidi vypátrat, přestože jste – jak sami možná věříte - bystří a online výstředník asi jistě okamžitě všimnete. Není to v žádném případě tak jednoznačné

a jednoduché! Kybergroomeré jsou hodně vychytralí a nedělá jim potíže předstírat, že jsou trochu starší než vy a že se do vás beznadějně zamilovali.

Chování útočníka kybergroomingu:

- je neobyčejně trpělivý;
- tváří se neobyčejně přátelsky
- komunikuje se svou obětí i několik měsíců, i přes rok, než se odhodlá sjednat si schůzku;
- enormně se zajímá o rozvíjení vzájemného vztahu s vámi;
- bude chtít váš vztah udržet z větší části, pokud ne celý, v tajnosti;
- bude hovořit o milujícím vztahu;
- bude hovořit o tom, že tento vztah bude pokračovat, jakmile se v reálném světě potkáte;
- často se bude v konverzaci s vámi bavit o významu skutečné lásky;
- do konverzace vkládá i témata sexuální povahy;
- často žádá o fotografie;
- vyžaduje kybersex s použitím web kamery apod.

Motivaci kybergroomera

Jeho motivací je dosáhnout sexuálního uspokojení skrz často dost dlouhé vykořisťování mladého člověka.

Velká část tohoto procesu zahrnuje lež a klam spáchaný na dítěti.

Dítě si začne myslet, že je součástí milujícího, důvěryhodného a výjimečného vztahu.

V průběhu online konverzací může dospělý přesvědčovat děti, aby si sundaly oblečení, podněcovat je k účasti na sexuální činnosti, provozovat sexuální aktivity v jejich přítomnosti nebo je nutit ke sledování sexuálního aktu.

Kazuistika z ČR

Vrátný Pavel Hovorka přes služební internet vyhledával mladistvé chlapce ze sociálně slabšího prostředí, zjišťoval jejich zájmy a sliboval jim peníze nebo splnění jejich přání za to požadoval jejich nahé fotografie. Pomocí fotografií a prozrazením jejich sexuálního zaměření pak chlapce vydíral a nutil k orálnímu či análnímu sexu. Svou první oběť získal tak, že jí v červenci roku 2005 namluvil, že vyhrála soutěž „Dítě VIP“. Odměnou byl pobyt v Praze v jeho vrátnici, kde chlapce původem z dětského domova znásilnil. Hovorka využíval k seznamování internetové servery, nejdříve chatoval, pak telefonoval, následovalo pozvání oběti k němu do práce. Soud uznal Hovorku vinným celkem ze sedmi případů pohlavního zneužívání, třinácti případů vydírání. Navíc také ohrožování výchovy mládeže a ze svádění pohlavnímu styku.

Hovorka byl odsouzen na 8 let vězení.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Kyberstalking

Kdo z nás aspoň jednou nesnil o tom, že je slavným hercem, zpěvákem, sportovcem nebo politikem? Kdo by nechtěl být obdivován davem fanoušků?

Co když se ale obdiv fanoušků změní v posedlost?

Jedním z nejnebezpečnějších stalkerů celebrit byl John Warnock Hinckley, Jr. (*1955). Hinckley byl posedlý herečkou Jodie Foster. Tato posedlost se datuje od roku 1976. Hinckley promítání filmu navštívil nejméně patnáctkrát, přičemž se silně ztotožnil s jeho hlavní postavou Travisem Bickleym (spočívá v Bickleym snaze chránit dvanáctiletou prostitutku, hraje Jodie Foster). Během následujících let Hinckley pronásledoval Jodie Foster po celých Spojených státech.

Jeho posedlost zašla až tak daleko, že se přihlásil ke studiu na stejné škole, kde začala studovat i ona. Na sklonku roku 1980 jí posílal velké množství různých dopisů a vzkazů. Zjistil si i její telefonní číslo. Hinckley se svými pokusy odmítl přestat i přes hereččin naprostý nezájem o jeho osobu. Poté, co se mu nepodařilo navázat s Jodie Foster kontakt, vymyslel několik plánů, naplánoval např. únos letadla nebo chtěl před herečkou spáchat sebevraždu. Nakonec, aby vzbudil její zájem, se rozhodl zavraždit prezidenta. Podle jeho teorie by se pak stal historickou osobností rovnocennou Fosterové. Proto začal pronásledovat prezidenta Jimmyho Cartera ze státu do státu. V Nashvillu by ale uvězněn pro držení zbraně.

Bez peněz se ještě jednou vrátil domů a navzdory psychiatrické péči zaměřené na léčbu deprese se jeho duševní zdraví nezlepšilo. V roce 1981 nasměroval pozornost na nově zvoleného prezidenta Ronalda Reagana a 30. března 1981 se ve Washingtonu pokusil spáchat na něj atentát. Prezident a několik dalších osob bylo vážně zraněno, ale všichni přežili.

U soudu byl Hinckley shledán nevinným z důvodu absolutní nepřičetnosti. Byla mu nařízena ústavní léčba a byl umístěn do psychiatrické léčebny, kde žije doposud. Po skončení procesu napsal, že atentát na Reagana „byl největším vyznáním lásky v dějinách lidstva“ a nevyjádřil nad svým činem žádnou lítost.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Sexting

Poměrně nový fenomén, který je spojen s využíváním informačních a komunikačních technologií mladistvými a dětmi, je tzv. sexting (česky sextování). Slovo sexting je složeninou vzniklou ze slov sex a textování = elektronické rozesílání textových zpráv, fotografií či videa se sexuálním obsahem. Tyto záznamy (fotografie, video) jsou pak často zveřejněny na internetu - zejména dojde-li k ukončení vztahu mezi mladistvými.

První případy sextingu byly zdokumentovány v roce 2005. Sexting podporuje šíření pornografie mladistvých a dětí, které je celosvětově zakázáno. V České republice již byla zaznamenána řada případů sextingu, řadu z nich lze posuzovat právě jako šíření dětské pornografie.

Například šestnáctiletá studentka mladoboleslavského gymnázia se nechala vyhecovat od kamarádů a svlékla se při přestávce mezi vyučováním. Spolužáci ji přesvědčili, aby se svlékla a nechala se natočit na mobil, jak masturbuje.

Kauza došla tak daleko, že případ vyšetřuje Policie ČR. Video bylo ukradeno ze serveru „libimseti“ a dále pak putovalo internetem. Za jeho šíření bylo například propuštěno několik zaměstnanců mladoboleslavské Škoda Auto, dalším byl snížen plat.

Tagování

Facebook odhalí vaše staré hříchy. Rozpozná obličej na fotkách.

Největší sociální síť na světě uvedla funkci rozpoznávání obličejů na fotkách. Dokáže rychle označit lidi, kteří na fotkách jsou, a usnadnit jejich sdílení. Šikovná funkce nejspíše vzbudí i negativní emoce. Facebook uvedl, že jedná "v souladu se všemi relevantními zákony." Nahrajete fotografie a Facebook sám pozná, kdo na nich je. Pokud jeho návrhy odsouhlasíte, označí danou tvář na fotce štítkem (tagem) se jménem. Tato fotka bude nadále s označeným provázána. Využití technologie pro rozpoznávání tváří má uživatelům usnadnit tagování a povzbudit je k důslednějšímu označování lidí na fotkách. Facebook měl již v minulosti mnoho problémů s vysvětlováním toho, jak chrání soukromí uživatelů a zda je v tom dostatečně důsledný. Rozpoznávání podle tváře je sice celkem rozšířená technologie (využívá ji Picasa od Google i iPhoto od Apple), ale ve spojení se sociální sítí mohou existovat zádrhele, ať už jsou to mylně navržená jména nebo nechtěná označení fotky.

Tagy navržené Facebookem může autor fotky samozřejmě změnit.

Co můžeme udělat pro prevenci

I kyberšikaně se dá do jisté míry vyhnout. To, že se někomu znelíbíš, úplně neovlivníš. Důležité ale je, abys mu nedával munici proti sobě.

Zkus se držet následujících pravidel v osobním životě:

Chraň si své soukromí

Přesně si předem rozmysli, co o sobě budeš na Internetu říkat. Čím více informací ostatním poskytneš, tím větší mají možnost zaútočit. Proto se soukromými informacemi zacházej opatrně. Nikdy nikomu nedávej svá přístupová hesla. I nejlepšího kamaráda by mohl napadnout, vydávat se na Internetu za tebe, jen tak pro pobavení. Svoje kontaktní údaje, jako je telefonní číslo, číslo ICQ apod. nedávej každému na potkání. Opatrnost je na místě hlavně u lidí, které neznáš osobně, ale třeba jenom z chatu.

Nejdřív mysl! Až potom piš

Opravdu si důkladně všechno promysli, než něco odešleš. Všechno, co pošleš, se dá kopírovat, rozesílat dál a ty už to nikdy nebudeš moct smazat.

Informuj se

Vyhledej sám/a sebe na googlu, ať víš, v jakých souvislostech se o tobě na netu píše. Určitě využij i hledání obrázků: jsou tam nějaké, které se ti nezamlouvají? Jsi na nějakých fotkách, které ti nejsou příjemné? Nebo tě někdo na stránkách veřejně uráží? Jestli ano, požádej provozovatele webu, ať to smaže.

Na útoky nereaguj

Když tě někdo bude přímo obtěžovat – třeba SMSkou, mailem, na chatu, nebo v messengeru, prostě na to neodpovídej. Když odpovíš, jenom tím agresory povzbudíš a celý konflikt se ještě zvětší. Spousta stránek a služeb nabízí možnosti, jak nepříjemné lidi ignorovat.

Vyhni se kontaktům

Do schránky ti pořád chodí nepříjemné emaily? Třeba by pomohlo změnit adresu. Jestli tě někdo neustále obtěžuje po telefonu nebo ti chodí divné SMS, vypínej mobil tak často, jak jen budeš moct. Jestli se to nezlepší, prostě si nech dát jiné číslo.

Sbírej důkazy

Ukládej si maily, SMSky, zálohy si útoky na ICQ nebo MSN, screenshoty a kopíruj urážky na webu... Jsou to všechno věci, které ti později mohou pomoci, až začneš tyrana stíhat. Ten se mimochodem pěkně přepočítal, když si myslel, že zůstane v anonymitě a bude si pěkně šikanovat dál. Když podáš trestní oznámení na policii, mobilní operátoři i internetoví poskytovatelé mohou odhalit identitu pachatele.

Obrat' se na dospělého, kterému důvěřuješ

O tom, že tě trápí kyberšikana, se vyplatí mluvit s rodiči a s učiteli. Můžete se spolu zamyslet, jak se s tím vypořádat. Když se ti hned na poprvé nepodaří najít někoho, kdo ti pomůže, nevzdávej to. Možností je i policie, která může celou záležitost řešit právní cestou.

Pomáhej ostatním, kteří trpí šikanou

Zakroč, pomoz oběti kyberšikany, a ideálně k tomu vyzvi i další lidi, ať je vás víc. Ti, kdo trpí šikanou, si většinou neumí sami pomoci, neumí se bránit a potřebují podporu. Člověk nemusí mít rád úplně každého, ale někoho systematicky ničit, to je trochu moc. Když tyran zjistí, že oběť není sama, většinou toho nechá. Chovej se k ostatním tak, jak bys chtěl, aby se i oni chovali k tobě. Náladu celé skupiny hodně závisí na tom, jak se lidé k sobě navzájem chovají. Čím víc se vzájemně pošťuchují, tím je atmosféra nálada horší. Je mnohem lepší, když jsou všichni v klidu. Jak by se k tobě měli ostatní chovat, aby ses cítil příjemně? Zkus nad tím zapřemýšlet a začni se k ostatním chovat přesně tak. Myslíš si, že je to k ničemu, když jen

ty se budeš chovat hezky a budeš fair? Třeba je tohle téma vhodné pro celou vaši třídu – zkuste mezi sebou posbírat nějaké nápady, jaké chování je pro dobrou atmosféru nejlepší. Dají se z toho následně odvodit třídní pravidla.

Co může a co musí udělat škola

Především zajistit žákům bezpečnost podle ustanovení § 29 školského zákona.:

„Bezpečnost a ochrana zdraví ve školách a školských zařízeních

(1) Školy a školská zařízení jsou při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb povinny přihlížet k základním fyziologickým potřebám dětí, žáků a studentů a vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku sociálně patologických jevů.

(2) Školy a školská zařízení zajišťují bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb a poskytují žákům a studentům nezbytné informace k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví.

(3) Školy a školská zařízení jsou povinny vést evidenci úrazů dětí, žáků a studentů, k nimž došlo při činnostech uvedených v odstavci 2, vyhotovit a zaslat záznam o úrazu stanoveným orgánům a institucím. Ministerstvo stanoví vyhláškou způsob evidence úrazů, hlášení a zasilání záznamu o úrazu, vzor záznamu o úrazu a okruh orgánů a institucí, jimž se záznam o úrazu zasílá.“

Ve školních řádech a dalších předpisech:

Stanovit přesná pravidla pro chování žáků vůči sobě a vůči učitelům a dalším osobám.

Stanovit přesná pravidla pro to, co je a není šikanování a jak je možné proti němu vystoupit a ke komu jít ve škole.

Stanovit jasné postupy, co dělat, když se šikana ve škole vyskytne.

Stanovit také opatření, která škola může využít k nastolení příznivého stavu a kázeňská opatření k potrestání účastníků.

Může nastavit také to, co bude žáky vzdělávat ve svých školních vzdělávacích programech, především v předmětech společenských a v průřezových tématech. Škola může i radikálně změnit způsoby výuky a zahrnout do ní například témata šikany, osobnostní a sociální výchovy, komunikace a vztahů v kolektivu.

Může se zapojit do projektu pro školy - Minimalizace šikany

Zajišťuje ho organizace AISIS, Gorkého 499, 272 01 Kladno

Cílem projektu Minimalizace šikany (MIŠ) je vyvinout ucelený program, který sníží výskyt šikany ve škole a bude možné ho použít na základních a středních školách v celé ČR. Záměrem projektu minimalizace šikany je předat pedagogické veřejnosti znalosti, které povedou k včasnému odhalení šikany, a postupy, jak její jednotlivá stadia řešit.

Internetová adresa: www.aisis.cz

Desatero obrany

1. Důkladně přemýšlejte o „online přátelstvích“ a konkrétně o těch, která se zdají být až moc perfektní na to, aby byla opravdová.
2. Vždy si ukládejte kopie vašich rozhovorů a znovu čtěte staré rozhovory, abyste mohli rozpoznat jakékoliv nesrovnalosti v příběhu, který vám váš online přítel vyprávěl, např. změnu svého věku nebo dalších údajů.
3. Zvažte, proč po vás může někdo chtít, abyste udrželi vztah v tajnosti, nebo proč se vás ptá na otázky mimořádně osobního charakteru.
4. Držte se zpátky, když se v konverzaci vyskytnou otázky sexuální povahy, a nebojte se říct NE kybersexu.
5. Nenechte se oklamat sliby naplňujícího, milujícího vztahu, protože tito jedinci často lžou a slibují tytéž věci zároveň několika dalším mladým lidem.
6. Pamatujte si, že je vždy lepší neposkytovat své osobní informace lidem, které jste zrovna potkali v online prostředí, na chatu, při užívání ICQ, Skype apod.
7. Online přátelství jsou nejlepší, když zůstanou online, a je naprosto v pořádku odmítnout osobní setkání tváří v tvář.
8. Dvakrát si promyslete slib úžasného vztahu a silného sexuálního opojení a zvažte, zda nehledáte lásku na špatném místě.
9. Sami si vytyčte své osobní hranice s ohledem na rozhovory o sexu a věřte svým rozhodnutím.
10. Online přátelé by měli zůstat online přáteli.

Pravidla pro děti a mládež

1. Nenechte se oklamat sliby virtuálních útočníků (mohou vám slibovat lásku, pokračování vztahu v reálném světě, peníze, dárky apod.). Uvědomte si, že lidé na internetu mohou lhát!
2. Všimněte si nesrovnalostí v komunikaci s kyberútočníky (útočník například udává různý věk, mění informace, které vám o sobě sdělil dříve apod.).
3. Uvědomte si, proč by někdo chtěl za každou cenu udržet internetový vztah nebo obsah komunikace v tajnosti.
4. Vytyčte si své osobní hranice s ohledem na sex. Nepřijímejte ani neodesílejte jiným uživatelům materiály sexuální povahy.
5. Ve virtuálním prostředí nikomu nesdělujte své osobní údaje (zejména své fotografie).
6. Nikdy nechodte na osobní schůzku, aniž by o ní věděli rodiče. Uvědomte si, co všechno se vám na schůzce může stát a jak může být schůzka riskantní.
7. Dejte si pozor na to, s kým se bavíte a o čem. Internetová komunikace vypadá jako anonymní, ale není. Nechcete přece, aby vás „internetový známý“ např. vystopoval v reálném světě, nebo aby vás nutil dělat něco, co dělat nechcete.

Pravidla pro rodiče:

1. Komunikujte se svými dětmi o tom, co dělají na internetu. Uvědomte si, že i když je vaše dítě v bezpečí doma a sedí u počítače, nemusí to znamenat, že je v bezpečí!
2. Počítač dítěte nechejte na veřejně dostupném místě (např. v obývacím pokoji), které můžete namátkou kontrolovat.
3. Vysvětlete dětem, jaká rizika může internet představovat.
4. Uvědomte si, že když doma dítěti zakážete používat počítač a internet, najde si jinou cestu, jak se k těmto nástrojům dostat (u kamaráda, ve škole, prostřednictvím mobilního telefonu atd.). V případě, že se vaše dítě dostane do problémů spojených s kybergroomingem, kyberšikanou či dalšími nebezpečnými komunikačními jevy, nepoužívejte nefunkční metodu zákazu práce s počítačem a internetem!

Závěr:

Znalosti, dovednosti, kompetence + pravidla + poučení + klima

Šikana ve škole z pohledu inspekční činnosti ČŠI

Pracovníci České školní inspekce, především školní inspektoři a inspektorky, provádějí také svá vlastní šetření ve školách a školských zařízeních zaměřená na prevenci sociálně patologických jevů a na šetření v oblasti šikany. Při této inspekční činnosti se vždy řídí ustanoveními školského zákona, tedy především v § 174 školského zákona a zaměřuje se tedy na sběr informací o škole a na hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání.

Při podnětech a stížnostech se školní inspektoři vždy zaměřují na školu, jako celek, ne na jednotlivé učitele nebo žáky. ČŠI tedy vždy při stížnostech přešetřuje postup školy a odpovědnost ředitele školy při jeho práci a postupu při šetření vlastní stížnosti nebo výskytu šikany ve škole.

Šetření stížností na šikany je každým rokem více, zejména jsou to stížnosti na výskyt projevů šikany ve škole a na to, že je ředitel nešetřil nebo je šetřil a řešil špatně – z pohledu stěžovatele.

Dalším důsledkem jsou také stížnosti na hodnocení žáka a jeho chování po nějakém výskytu rizikového chování.

Povinnost ředitele a zřizovatele je vždy přijmout po šetření stížnosti, která byla shledána jako důvodná, opatření k nápravě vzniklé situace. Opatření jsou pro školu někdy významná a ČŠI je následně také kontroluje.

Ve výroční zprávě ČŠI jsou pokaždé uváděny nové údaje v procentech o šetření stížností na šikany a tendence chyb a nedostatků ve školách.

V současné době ČŠI připravuje a vytváří materiály pro zjišťování údajů zajišťujících oblast prevence šikany ve školách ve školním roce 2011/2012.

Závěrem

Michal Kolář je etoped a psychoterapeut. Řešením šikany se zabývá pětadvacet let. Vytvořil původní speciální teorii a metodiku diagnostiky a léčby školního šikany.

Je autorem knih Skrytý svět šikany ve školách a Bolest šikany. Publikuje v odborných a populárních časopisech. Problematiku školního násilí a šikany přednáší na vysokých školách. Spolupracuje s Mezinárodní a Evropskou observatoří školního násilí

Slova PhDr. Koláře:

Děti jsou takové, jací jsou dospělí a odraz výchovy svých rodičů. Dnešní agresivní, konzumní společnost tomu jen nahrává. Až se začne o šikany ve škole mluvit nahlas a veřejně v médiích jako je to v boji proti kouření, pak uvidíme hned změny.

Chce to vše peníze, a aby to vše vycházelo od shora. Oběť šikany a její rodiče nic nezmůžou a ještě mohou být terčem nenávisti. Dost často, a nebo právě proto, je agresor dítě velmi vlivných nebo dobře společensky postavených rodičů.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Jakýkoliv negativní projev v chování dětí ve škole je pouze odrazem jejich vlastních zkušeností, zážitků, morálních hodnot v okolí a společnosti a zejména pokud je to ve škole tak je to odraz celkového výchovného klimatu v dané konkrétní škole.

Šikana dle mého názoru má kořeny v psychice a celkové výchovné klima školy tuto psychiku spoluvytváří. Navíc každý jednotlivec ve třídě na různé podněty reaguje jinak - někteří na tentýž problém reagují lítostivě a jiní agresivně.

Můj názor na šikanu - hledejme chyby nejprve u sebe a pak se můžeme pokusit napravit chyby ve výchově našich dětí, neboť ony jsou přesně takové, jaké jsou jejich příklady, ať už negativní, nebo pozitivní.

Agresor musí jasně poznat, že jeho postupy trpět nebudeme. Nikdy jsme se nebáli na agresora veřejně ukázat a naprosto jasně jsme vždy všem sdělovali, že toto jednání u nás nemá a nebude mít místo.

Nezastupitelnou úlohu ve škole má třídní učitel. Pokud je špatný ve vztahu k dětem - okamžitě se to pozná i na vztazích uvnitř jeho třídy. Pokud pan třídní učitel má pracovní dobu od 8,00 do 14,00 a pak už ho škola nezajímá, obvykle v jeho třídě se řeší případy šikany. Chce to cit a důvěru mezi učiteli, žáky a rodiči.

A k zamyšlení:

Myslím, že je obtížné říci, zda šikany přibývá či zda je situace více méně stabilní. Jisté je, že se nezlepšuje. Na základě svých zkušeností bych řekl, že násilí je horší, jeho projevy vážnější. Na druhou stranu se o této problematice více mluví, takže může vzniknout dojem, že dochází ke většímu zhoršení, než je skutečnost, protože dříve byla řada věcí skrytá. V ČR nebyl proveden dlouhodobý výzkum, který by nám umožnil objektivněji vývoj šikany stanovit. Z prvního a posledního celonárodního výzkumu v roce 2001 vyplývá, že zhruba 41 % dětí bylo obětí šikany. Připadá mi celkem jedno, jestli je to o 5 % více, či méně a v tuto chvíli dokonce i jestli se situace zhoršuje, či nikoli. Je zřejmé, že tento problém zde je, že se týká velkého množství dětí, většího, než těch 41 %, protože šikana poškozují nejen oběti, ale i agresory a dokonce i svědky tohoto krutého dramatu. Zároveň je zřejmé, že problém neřešíme, a zejména, že pedagogové nejsou na jeho řešení vůbec připraveni

Co to znamená, že pedagogové nejsou připraveni

Neumějí vytvářet takové prostředí, ve kterém se šikaně nedaří, neumějí šikanu rozpoznat, nevědí, jak si počínat, když se s ní setkají. To je špatné z hlediska prevence a má to mnohdy katastrofální důsledky v případě, že nějaký případ šikany opravdu řeší. Každý učitel by měl být ve výše uvedené problematice elementárně připraven v rámci svého pedagogického studia.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

PhDr. Michal Kolář, odborný garant projektu Minimalizace šikany, odborný poradce MŠMT

„Cesta k zastavení epidemie šikanování vede přes změnu klimatu školy a vybudování speciálního programu proti šikanování. Program Minimalizace šikany je ten, který na této cestě může pomoci.“

Použitá literatura a internetové adresy:

PhDr. Michal Kolář – Bolest šikanování, Praha: Portál, 2001

PhDr. Michal Kolář – Skrytý svět šikanování ve školách

Stanislav Bendl - Prevence a řešení šikany ve škole, Praha: ISV, 2003

Mgr. Kamil Kopecký, Ph.D. a Mgr. Veronika Krejčí – Rizika virtuální komunikace, NET UNIVERSITY, Olomouc, 2010

Kyberšikana a její prevence – vydáno v roce 2009, Člověk v tísni, o.p.s. a v roce 2009, Statutární město Plzeň, příručka pro učitele vznikla v rámci projektu „Prevence nebezpečných komunikačních praktik při využití ICT“, podpořeného v rámci „PROGRAMU PODPORY NEINVESTIČNÍCH PROJEKTŮ PREVENCE KRIMINALITY OBCÍ 2009“ Plzeňského kraje

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy - č. j. 28 275/2000 – 22 k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních MŠMT - č.j. 21291/2010-28

Kde hledat informace a pomoc:

www.pomoconline.cz - podpora obětí šikany - Národní centrum bezpečnějšího internetu

www.minimalizacesikany.cz – projekt zaměřený na snížení výskytu šikany na školách

www.nasedite.cz – nadace Naše dítě

www.bkb.cz – Bílý kruh bezpečí

www.sikana.org – občanské sdružení Společenství proti šikaně

www.ebezpeci.cz

www.seznamtese.cz

www.minimalizacesikany.cz

www.saferinternet.cz/

www.e-bezpeci.cz

www.e-nebezpeci.cz

www.proti-sikane.saferinternet.cz

www.poradenskecentrum.cz/sikana.html

www.internethelpline.cz

www.lupa.cz

www.zive.cz

www.hoax.cz

Odkazy na zahraniční weby

> <http://en.teachtoday.eu>

> <http://en.wikipedia.org/wiki/Cyber-bullying>

> <http://www.stopcyberbullying.org>

> <http://www.cyberbullying.info>

> <http://www.cyberbullying.org>

> <http://www.cyberbullying.us>

> <http://www.pewinternet.org>

Audiovizuální materiály, příručky, analýzy

Plakát s desaterem pro školáky ke stažení (Nadace Naše dítě)

http://www.nasedite.cz/data/articles/down_244.pdf

Přehledový list Kyberšikana ke stažení (E-bezpečí)

http://cms.ebezpeci.cz/component/option,com_docman/task,cat_view/gid,45/Itemid,2/lang,czech/

Leták Bezpečný Internet (E-bezpečí)

http://cms.ebezpeci.cz/component/option,com_docman/task,cat_view/gid,45/Itemid,2/lang,czech/

Příručka pro rodiče a vychovatele (Saferinternet)

http://www.saferinternet.cz/data/articles/down_696.pdf

Bezpečnost dětí na Internetu - Výsledky výzkumu (Saferinternet)

Minimalizace šikany - brožura (Nadace O2, Aisis)

http://www.minimalizacesikany.cz/files/publicita/brozura_nadace_o2_nahled.pdf

Seznam se bezpečně - film určený dětem, jejich rodičům a pedagogům o nástrahách Internetu a nebezpečí, která jsou skryta za nejrůznějšími identitami (Seznam)

<http://www.seznamsebezpecne.cz/>

Videospoty pro bezpečnější Internet (Saferinternet)

<http://www.saferinternet.cz/ke-stazeni-/605-3>

Příběhy o šikaně - videa (Minimalizace šikany)

www.minimalizacesikany.cz/videogalerie

PREVENCE V OBLASTI PREVENCE ŠIKANY A KYBERŠIKANY U ŽÁKŮ SE SVP

autorka: PhDr. Renáta Ševčíková

žadatel: Českomoravská vzdělávací, s.r.o.